

ÇAĞATAY DİLİ ÖRNEKLERİ I

Nevai divanlarından parçalar

J. ECKMANN

Çağatayca derslerimizde daima karşılaştığımız başlıca güçlük, elverişli metinlerin bulunmayışıdır. İstifade edilebilecek basılmış çağatayca metinler azdır. Hele Çağatay dilinin en büyük temsilcisi Ali Şir Nevai'nin eserleri, tek tük istisnalarla, Türkiye'de basılmamıştır.¹ Bu durumu düşünerek, derslerde okutulmak üzere, Nevai'nin eserlerinden örnekler neşretmeği uygun bulduk.

Nevai'nin lirik manzumeleri arasından seçilen aşağıdaki metinlerin, mümkün olduğu kadar çeşitli gramer şekilleri içine almalarına dikkat edilmiştir. Her parçanın başında, alındığı yazma gösterilmiştir. Yazmalardaki imlâ, esas itibarıyla, muhafaza edilmiş, ancak bazı ittiratsızlıklar ve metin bozuklukları, başka nüshalarla karşılaştırılmak suretiyle düzeltilmiştir.

Kısaltmalar

- Nevai divanları: GS = *Garâibü's-sıgar*, NŞ = *Nevâdirü's-şebâb*,
BV = *Bedâi'ü'l-vasat*, FK = *Fevâidü'l-kiber*.
Ay. = Ayasofya Ktp. No. 3980 (h. 957/1550).
Div. Küll. = Divan Külliyyatı, Süleymaniye Ktp. Fatih No. 3886
(tarihi yok).
Küll. = Külliyyat, Süleymaniye Ktp. Fatih No. 4056 (tarihi yok).
Nur. A = Nuruosmaniye Ktp. No. 3380 (h. 956/1549).
Nur. B = Nuruosmaniye Ktp. No. 3881 (tarihi yok).

¹ Nevai'nin Türkiye'de şu mensur eserleri neşredilmiştir: *Mahubü'l-kulüb*, neşr. Ahmed Vefik Paşa, İstanbul 1289/1872 ve *Muhakemetü'l-lügatayn*, neşr. Ahmed Cevdet, İstanbul 1315/1899 (yeni neşri: T. D. K. 1941), her iki eserden örnekler (Lâtin harfleriyle): Saadet Ş. Çağatay, *Türk lehçeleri örnekleri*, Ankara 1950, 169—189. s. Manzum eserlerinden bazı örnekler: Ziya Paşa, *Harâbât*, II (1292/1876), 40—43 (terciibend), 50, 53, 62, 66, 69, 70, 106, 107, 108, 115, 119, 139 (beyitler), 57, 58 (rübailer), 64, 68, 104, 108 (gazeller), III, 150—172 (Hamse'den parçalar); Kırk hadis tercümesi: MTM II (1331/1915), 149—155.

Gazeller

I

(GS Nur. 29b: 9—13, 30a: 1—2)

Remel. - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 ساریغ اغریغ بولدوم ای ساقی خزان هجر ارا
قانی اصغر می که بار هر قطره سی بیر کهربا
- 2 یوز و جسمیم دور ساریغ برکی قوروغان شاخ اوزا
شاخ و برکی کیم قوروب سارغارسا کیم کورمیش دوا
- 3 نی مرض دور بو که بیر کلرخ شرار عشقیدین
بولدی ساریغ لاله کوزوم آتی و داعی قرا
- 4 سود ایمیش کوز توشسا اصغر جنس ساری وه قانی
سرو نازیم کیم ساریغ کل برکیدین کیمیش قبا
- 5 سارغارب قالدیم حوادث کاجیغه هجران کونی
بیر ساریغ قوش دیک که کوندوز قالغای اول قوشلار ارا
- 6 شام ایلا صبح ار ساریغ آغریغ ایماس لار پس نیدور
تون ساجین یایب قویاش بیر تیب یوزین توماق غرا
- 7 درد توفراقغا نهان قیلدی نوای جسمی نی
تایبان بیر شوشه التون دفن قیلغان دیک کدا

II

(GS Nur. A 26a: 3—9)

Muzari - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 روشن دورور که مهر یوزونک دین الور صفا
یوقسا نی وجه ایلا قر اندین تاپار ضیا

- 2 غرق محیط عشقینک ایدی جان ایلا کونکول
اول دم که روح ایماس ایدی تن بیرله اشنا
- 3 کل دا یوزونک لطافتی دین رنکی کورماسا
بلبلغانی ایدی بو فغان بیرله بو نوا
- 4 بیر ذره آغزی زمینی هر کیم که انکلادی
یولی عدم طریق دور و زاد ره فنا
- 5 اول زنده دل حیات ابد وصلیدین تاپار
کیم نیش غمنی نوش دیر و دردنی دوا
- 6 لامی که وصل ایاعی غا تاپمیش دور اتصال
اول لام دور که اورتاغا المیش آنی بلا
- 7 اوزدین قوتول نوایی و مقصدقا بیت که قوش
یتماس چنغا بولسا قفس ایچره مبتلا

III

(GS Nur. A 32b: 6—12)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 -

- 1 کوز یاشیم بولدی روان بیر ترکس جادو کوروب
طفل یانکلیغ کیم یوکورکای هر طرف آهو کوروب
- 2 قالدی حیران زاهد اشکیمدا کوروب هر یان حباب
روستای دیک که حیرت ایلاکای اردو¹ کوروب
- 3 جان ارا تیغین کوروب کونکلوم قوشی توردی نوا
طوطی دیک کیم تکلم ایلاکای کوزکو کوروب

1 Farsça imlâ; Nur. B 36b: 11 de: اوردو

- 4 وادیء عشقین مکان قیلدی کونکول کورکاج یوزین
ایل بیابان ایچره منزل ایلا کاندیک سو کوروب
- 5 جاندا اوز داغین کوروب عاشق لیغیم نی انکلادی
اول کیشی دیک کیم تانیغای اوز قولین بیلکو کوروب
- 6 باده توتقاج دیما ییخود بولدی کیم اول کوز کودین
باردی هوشوم یار حسنی جلوه سین اوترو کوروب
- 7 آی نوایی دفع اولور خالین کوروب کوه غمیم
پیل یانکلغ کیم هزیمت ایلاکای هندو کوروب

IV

(GS Küll. 423a.: 7—11)

Hezec 0 - - - | 0 - - - | 0 - - - | 0 - - -

- 1 سین اوز خلقونکنی توزکیل بولما ایل اخلاقیدین خرسند
کیشی کا چون کیشی فرزندی هرکز بولمادی فرزندی
- 2 زمان اهلیدین اوز پیوند اکر دیسانک پیراو بیرله
قیلای پیوند باری قیلماغیل نا اهل ایله پیوند
- 3 کونکول کامینی قوی کر خود مینینک دیوانه کونکلومنی
تا پار سین ایله یوز پرکند و سال هر ایت کا بیر پرکند
- 4 ایشتمای خلق پندین طرفه کیم پند ایلکا هم دیر سین
قیلا السانک ایشیتکیل پند سین کیم ایلکا بیرمک پند
- 5 بو فانی دیر ارا کر شاه لیغ ایستار ایسانک بولغیل
کدالیغ نانیغه خورسند و بولما شهغه حاجتمند
- 6 بولوب نفسینکغه تابع بند ایتارسین توشسا دشمن نی
سناک یوق نفس دیک دشمن قیلا السانک قیل آنی بند

- 7 شکرلار تبسم قیلغانین کورکاج کونکول بیرما
که بیدلارنی آجیغ بیغلایور آخر بو شکر خند
- 8 جهان لذاتینی شیرین کورارسین لیک بندینک دور
کرفتار اولما واقف بول که قید و قند ایرور مانند
- 9 کونکول دین جهل رنجی دافی کر ایستاسانک باردور
نوی باغ نظمی شکرستانیدا اول کلقد

V

(GS Küll. 431a: 10—13)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | - - - - veyā - -

- 1 یوق که اول کوز قرا دور حسنونک ارا ای قرا کوز
کیم قاشینک داعی ایرور اسرو قرا ای قرا کوز
- 2 کر کونکولارنی جلاى وطن ایستار بولسانک
پیش توکونلارنی و زلفونکنی ترا ای قرا کوز
- 3 قرا بزکس کوز و کل یوز بیله کر سین کیبی یوق
بللی مین کیبی یوق نغمه سرا ای قرا کوز
- 4 کوزلارینک زخم اکر قیلهادی هر کیرپیک ایله
پس نیدور کونکولوما یوز بیردا یرا ای قرا کوز
- 5 مین مین و بیر یراماس کونکولوم آنینک قتلی اوچون
کوز قرا قیلما بیر ایشیمکا یرا ای قرا کوز
- 6 کاه فقر اهلیغه هم رحم کوزی بیرلان باق
کیم دعا کویونک ایروزلار فقرا ای قرا کوز
- 7 سین نویغه وفا ایلاماسانک بار اولسون
شاه ابو الغازی بن باقرا ای قرا کوز

VI

(GS Ay. 74b: 2-8)

Remel - 0 - - | - 0 - - | - 0 - - | - 0 - -

- 1 یاردین ایرو کونکول ملکی دورور سلطانی یوق
ملک کیم سلطانی یوق جسمی دورور کیم جانی یوق
- 2 جسم دین جان سیزی حاصل ای مسلمانلار کیم اول
بیر قرا توفراق کیمی دور کیم کل و ریجانی یوق
- 3 بیر قرا توفراق کیم یوقتور کل و ریجانی انکا
اول قرانغو کیچه دیک دور کیم مه تابانی یوق
- 4 اول قرانغو کیچه کیم یوقتور مه تابان انکا
ظلمتی دور کیم اینیک سر چشمه حیوانی یوق
- 5 ظلمتی کیم چشمه حیوانی اینیک بولماغای
دوزخی دور کیم یانی دا روضه رضوانی یوق
- 6 دوزخی کیم روضه رضوان دین اولغای نا امید
بیر حماری دور کیم اندا مست لیق امکائی یوق
- 7 ای نوایی بار انکا مونداق عقوبتلار که بار
هجر دین دردی ولیکن وصل دین درمانی یوق

VII

(GS Küll. 457a: 22-25)

Remel - 0 - - | - 0 - - | - 0 - - | - 0 - -

- 1 لعلیدین بیر سوز سینوق کونکلومنی ایلار تاغچه
نقد جان پیرسام یوق اینیک الیدا توفراغچه

- 2 روضه دین دوزخقه توشکان نینک اوتی نینک شدتی
یوقتورور کویما کته هجر اینکدا قویغان داغچه
- 3 برک کل دیک عارضینک نینک شوقیدین تیرناغ ایله
یوز طرف کوسومنی سویدوم هر بیرى ترناغچه
- 4 جسمیم اولدی کلبن اول کل سیز ولیکن تازه داغ
اندا کلچه کثرتی کلبن ارا یا فراغچه
- 5 نی کوروندی قامتینکچه نیشکر شیرین و توز
نی اینک بندى بیلینک کا باغلاغان بیلباغچه
- 6 ساقیا کونهلومنی روشن ایستاسانک توت باده کیم
یاروتا الماس نیمه اول شعله بی بو یاغچه
- 7 ای نوایی سین کونکول باغین عمارت قیل که بار
سیکیز اوچماق جنی دا اینک محقر باغچه

VIII

(GS Ay. 129a : 4—10)

Hezec ۰ - - - | ۰ - - - | ۰ - - -

- 1 غمیدین کرچه جان یوق ایردی تنده
تیریلدیم لعلی دین اولدوم دیکانده
- 2 نیچه باغ ایچره بارسام بوی تايمان
قدینکدیک سرو بیرله نارونده
- 3 یاشورون نیچه کوز سالسام عدم نینک
وجودی یوقتور اغزینک بار ایکانده
- 4 تیلار کیرپنیک لارینکنی زار کونکلوم
بولور بلبل بیرى دایم تیکنده

- 5 دیمه کل عمرین آز ای باغبان کیم
سنینک دیک کوبنی کورمیش بو چنده
- 6 نوایی کرچه اولدی لاله یانکلیغ
ایرور داغینک بیله قانلیق کفنده
- 7 بیچه کیم شاه بی پروالیق ایتسه
کیراک اوکسوتمهسه قوللوقی بنده

IX

(GS Div. Küll. 574a : 15—19, 574b : 1—2)

Hezec - - - | - - - | - - - | - - -

- 1 جانیم چیقا دور هجر ایله جانان کیراک ایردی
کونکلووم کویا دور درد ایله درمان کیراک ایردی
- 2 غم شامی دا پروانه صفت کیم کویا دورمین
باشیم اوزه اول شمع شبستان کیراک ایردی
- 3 کوز باغیدا یوز کل آجا دور عشق ولیکن
یوز و خطی دین لاله و ریحان کیراک ایردی
- 4 خوش کیلیدی حزین کونکلووم ارا غمزه لارینک کیم
آه اوقلاریغه بیچه پیکان کیراک ایردی
- 5 قبریمغه خرام ایتینک و یوق تخفه وه کیم
بو خس کیبی جسم ایچرا بوکون جان کیراک ایردی
- 6 خوش زینتی کوپ نامه دورور عمر ولیکن
توقیع وفادین انکا عنوان کیراک ایردی
- 7 بیلمای سینی اول کل قاوار ای زار نوایی
سیندیک انکا بیر بلبل نالان کیراک ایردی

X

(NŞ Küll. 473b: 16—21)

Müctes - - - | - - - | - - - | - - - veya - - -

- 1 ييکيت ليکيم دا ايديم مبتلا ييکيت لارکا
قاريب هم اوزنى تيلارمين فدا ييکيت لارکا
- 2 يوزى ساريغ باشى اق پير قارى هم اولسه نى حيف
ايىكى قيزيل کوزى قاشى قرا ييکيت لارکا
- 3 ديسانک قاريب بولايين زهد و عافيت بيرله
مکر که بولماغاسين آشنا ييکيت لارکا
- 4 تيلار ايسانک قاريلىغ عز ورتبه سيني مکر
کونکولنى بيرماکاسين دلريا ييکيت لارکا
- 5 نيچه که بولسه ييکيت ليک دا شوخلوق مطلوب
ولى ادب بيله خوشتور حيا ييکيت لارکا
- 6 قاريغه هر نيچه بولسه ستم ييکيت لاردين
نى بولغوسى قاريدين جز دعا ييکيت لارکا
- 7 نى نوع زهد ايله تقوينى اسرايين محفوظ
که اوچراديم قاريلىق دا بلا ييکيت لارکا
- 8 پيتار عذاب قاريب نا خلق ييکيت لاردين¹
نيچه که توتسام اوزومنى اتا ييکيت لارکا
- 9 چو حسن بولدى وفا ايستامانک ييکيت لاردين
که تينکرى بيرمادى حسن وفا ييکيت لارکا
- 10 نيچه که مست ييکيت لارنى اهل عشق تيلار
ولیک عشق دورور پارسا ييکيت لارکا

¹ Yazmada . اوغول لاردين

11 نوایا قاریسانک هم اجهاندا بیر نیجه کون
رفیق بول تیلار ایرسانک نوا ییکیت لارکا

XI

(NŞ Küll. 481b: 21—24)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 ای ساجینک زنجیری نینک شوداسیدا مجنون خرد
دم بدم کوپراک پری دیک حسنونکا مقتون خرد
- 2 عقلم اوچتی ایلا دیم تا کسب عشقینک علمینی
کرچه ایلکا کسب علمی دین بولور افزون خرد
- 3 ای حکیم ایما جنونوم عیبی کیم کورکاج آئی
توختاتا آلماس دماغی ایچره افلاطون خرد
- 4 ای خردمند ایلاماس سین حالتین عشاق نینک
نی اوچون کیم عشق طوریدا ایرور مجنون خرد
- 5 آه کیم یتکاج آنینک عشقی تمامین قیلدی محو
کرچه قیلدی پند ایله کونکلومنی یوز افسون خرد
- 6 کرم رو عاشق قه مردود اولسه ناصح قیاما عیب
کیم کیلیب تور اهل عشق الیدا دایم دون خرد
- 7 ای نوایی عشق آیاغی نیتک نزاری ایلاکوم
ساجسه هر ساعت نصیحت دین در مکشون خرد

XII

(NŞ Küll. 488a: 24—27)

Hafif - - - - | - - - - | - - - - veyā - - - -

- 1 دیمان ای خوبلار وفا قیلینکیز
جور هم قیلسانکیز منکا قیلینکیز

- 2 حاجتیم قدینکیز خرامی دور
قویوبان حاجتیم روا قیلینکیز
- 3 بولماسون میندین اوزکا کا باری
کر وفا ایلانک ار جفا قیلینکیز
- 4 یوز تومان دردغه دوا دور وصل
یتتی بیر دردیم دوا قیلینکیز
- 5 جان بیریب وصل تاپماغانلارنی
دیسانکیز میندین ابتدا قیلینکیز
- 6 سانانانلار وصال کام اهلین
بیزنی اول زمره دین سوا قیلینکیز
- 7 نیتی جمعی که آشنالاری سیز
بیزکا هم آنی آشنا قیلینکیز
- 8 خانقه شیخی دین آچیلماس ایش
دیر پیریکا التجا قیلینکیز
- 9 تیلیه راب تور نوایی ای عشاق
اول ایدی کرچه بورنا عاقلینکیز

XIII

(NŞ Küll. 494a: 20—23)

Remel - - - | - - - | - - - | - - -

- 1 بیچه یالغان سوز و مضحک حرکات ای واعظ
مجلس اهلی یوزیدین یوق مو اویات ای واعظ
- 2 دیدیلار پند ایله توسن لیغین ایل نینک اوکسوت
کیم دیدی تپیکیل و منبری اوشات ای واعظ

- 3 حور و جنتی کوپ اوکدونک مکر اولیان ایلنی
یبارورکا قیلاسن قطع حیات ای واعظ
- 4 یاشورون دردیما دور اشک و ایماس نطقونکنینک
اثریدین یوزوم اوزره قطرات ای واعظ
- 5 کیچه ایچماک می و کوندوز دیماک ایچمانک آنی
حکمت ایچره بو ایرور یخشی صفات ای واعظ
- 6 اوزکاچه بولماق و اوزکاچه اوزین کورساتماک
کوز توت اوز حالینکا تفضیحینی بات ای واعظ
- 7 دیر پیری قولی دور مین که اگرچه می ایچار
باری بار اوز ایشیدا انکا ثبات ای واعظ
- 8 ایلنی چون زرق نمازی سوزیکا جمع ایتینک
تارت تفریقغه ایددی صلوات ای واعظ

XIV

(BV Küll. 540a: 18—21)

Hezec ۰ - - - | ۰ - - - | ۰ - - - | ۰ - - -

- 1 جنون دفعی غه قیلدیم یوزدا قان یاشدین عیان تعوید
که یازغاندا کیراک شنکرف بیرله زعفران تعوید
- 2 بولوبتور تازه قانلیغ داغ و تیرناغ خطلاری بیرله
تیم اولنوع کیم کورکان کیشی قیلغای کان تعوید
- 3 دیمه تعوید کیم افسون سودا ایردی کونکلومکا
کر آشتی شعله عشق و جنون یازغان زمان تعوید
- 4 منکا یازینک دعا کیم اول پرینی کورکامین نا که
یازارلار چون پری کوزکا عیان بولغان زمان تعوید

- 5 جنونومدين پرى روبومغه هم سودا اثر قىلسه
ييتيدىك لار كوزى كونكلوم قوشيدىن توكسه قان تعويد
- 6 مېنى عشق ايلاميش ديوانه اى راقى نى سود ايتكاي
يچه قىلسانك بيان افسون يچه قىلسانك عيان تعويد
- 7 نواي عشق اسرارين يازيب بوينغه آسيب دور
تصور قىلماغاي سين اى رفيق مهربان تعويد

XV

(BV Ay. 89a: 3—10)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 رحم ايتيب اى دوستلار مجروح كوكسومنى يارينىك
قول يالانك ايلاب ساليب هر يان ايجىمنى اختيارينىك
- 2 اوچراسه يوزى قرا كونكلوم توتوب تارتىب اوروب
اوتقه ساليب اورتابان جانىمنى اندىن قوتقارينىك
- 3 چون اولارمىن يارنى ايستانك باشمغه كيلماسه
باش يالانك ايلاب قويوب توفراغ اوزه يوز يالبارينىك
- 4 كيلسه ايتوردين آشوققانك كيم فرحدين اولمايىن
نكته دانلىغ بيرله اول سوزنى قاشىمدا اوتكارينىك
- 5 باشمغه ييتسه چو اولكوم دور يچه فرياد ايتىب
بير نفس تىنكرى اوچون هر قايسىنىكىز هر يان بارينىك
- 6 كيتكان ايرسه چاكيليك كوكسوم تىكيب واقف بولوب
كيلسه بو جانب سنانلار بيرله سانشىب قايتارينىك
- 7 كر ميسر بولماسه بو ايش نوايى خسته نى
قولدا بان يا سودرابان ميخانه سارى باشقارينىك

XVI

(BV Div. Küll. 317a: 2—9)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 بو كيچه آھيم ايورور دوراني برھم اورغوديك
چرخ كلزاريدن انجم كل لارين ساوورغوديك
- 2 سورغالي كيلدي ايورونك باشيغا قولداپ ميني
كيم ايماستور لحظه باشيم اوزا اولتورغوديك
- 3 اي كونكول ديريپن كه ياشور عشقيني ني ياشوراي
كيم ايورور جسميم فنا توفراغيغه ياشورغوديك
- 4 سينسا كونكلوم ني عجب كيم سنك باران فراق
بولدي خمليق جشم اويپن هر ساريدين سيندورغوديك
- 5 هجر ظلميغه چيدارمين اولكالي يوق انكلاسام
كيم ايورور قنليمغه اول جان و جهان قايفورغوديك
- 6 عيش وقتين بيل غنيمت كيم ايورور دم اوشبو دم
چرخ ايرماس فوت بولغان وقتي ياندورغوديك
- 7 سين كونكول پيرسانك نواييغه كهي مينك جور ايله
ايرماس اول هر دلرباغه كونكليبي آلدورغوديك

XVII

(BV Ay. 125a: 2—8)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 يوق دمى كيم اول قوياش ياديدا فرياد ايلامان
ايلامان فرياد كيم كردوني برباد ايلامان

- 2 ناله قیلمان کیم خلاق کونکلینی قیلمان حزین
نوخه چیکمان ایل ارا کیم ایلی ناشاد ایلامان
- 3 عارض و قدی خیالی بس منکا ای باغیان
کل ساری قیلمان تماشامیل شمشاد ایلامان
- 4 قویمه یوز حور و پری وصفیغه ای راوی که مین
قبله جان غیر اول حور و پری زاد ایلامان
- 5 ایلامان معمور عقل و صبر ایله کونکلوم اوین
چون مینی بوزدی مین اول ویرانی آباد ایلامان
- 6 هر نیچه قیلیم وفا کور کوزدیلاز جور ای کونکول
عیب قیلمه کر زمان اناسیدین یاد ایلامان
- 7 ای نوایی ترک عشق ایت کیم قوتولسام مین داغی
کیمسه کا کونکلومنی موندین ناری معتاد ایلامان

XVIII

(BV Küll. 572a: 2—5)

Müctes - - - | - - - | - - - | - - - veya - - -

- 1 کیشی وصال تونی یاری بیرله یاتقونچه
جمالی شمیغه قیلسون نظر تانک آتقونچه
- 2 میسر اولمادی جان بیرماک ولین اوپماک
نیدین که قالمادی جایم آنی اوناقونچه
- 3 مینی یوق استکان ایرور هجرینک بارانی
نیدین که یاغدی تنیم تاش ایچی کا یاتقونچه
- 4 ملال دین مینی بیر جرعه بیرله ساتقون آل
خروش و عمرده بیرله جهانغه ساتقونچه

- 5 کونکول جراحتی غه یاق وصال مرهمی نی
فراق خارہسی بیرلہ باشیم اوشاقونچہ
- 6 صلاح تونینی چاک ایتسہ یخشیراق ای شیخ
ریا یورونی بیلہ خرقدہ نی یاماقونچہ
- 7 نوای اهل فنا دیری حلقہسین خوش توت
اوزونکنی زهد ریا مجھی غه قاتقونچہ

XIX

(BV Div. Küll. 576b : 7—13)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 آہ کیم نامہربایم عنزم بیداد ایلادی
بیر یولی مهر و وفا رسمینی برباد ایلادی
- 2 قورقارام اهل وفا آھی آنکا قیلغای جفا
بو جفالار کیم وفا اهل غه بنیاد ایلادی
- 3 بولمادی ناشاد آخر دم کنہ بولغای دیبان
بی کنہ احباب نی مونداق کہ ناشاد ایلادی
- 4 بیر دم ایچرا تند سیلی قهر ایله قیلدی خراب
هر وفا قصری کہ ییل لار آنی آباد ایلادی
- 5 دم اورارغہ تا پمادی حد کیمسه تا عشاق اوچون
شحنہ ایلاب عنزمه سین کیرپیک نی جلاد ایلادی
- 6 تیندی اینای زمان نینک اختلاف طبیعی دین
کیم کہ اوز طبیعی بیکس لیک کا معتاد ایلادی
- 7 کونکلی ملکین ایستار آباد و بوزار خیل فراق
تا نوای عنزم ملک استراباد ایلادی

XX

(BV Div. Küll. 573b: 18—19, 574a: 1—5)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 بیر کیچه کیلکوم دیبان اول سرو کلرو کیلمادی
کوزلاریمکا کیچه تانک آتقونچه اویقو کیلمادی
- 2 لحظه لحظه چیقیم و چیکتیم یولیدا انتظار
کیلدی جان آغزیمغه و اول شوخ بدخو کیلمادی
- 3 عارضی دیک آیدین ایرکاندا کر ایتی احتیاط
روزکاریم دیک هم اولغاندا قراهو کیلمادی
- 4 اول پری وش هجریدین کیم ییغلا دیم دیوانه وار
کیسه بار مو کیم آنکا کورکاندا کولکو کیلمادی
- 5 کوزلارینک دین نیچه سو کیلکای دیب اولتورمانک مینی
کیم باری قان ایردی کیلکان بو کیچه سو کیلمادی
- 6 طالب صادق تاپیلماس یوقسه کیم قویدی قدم
یولغه کیم اول قدم معشوقی اوترو کیلمادی
- 7 ای نوایی باده بیرله خرم ایت کونکلونک اوین
نی اوچون کیم باده کیلکان اویکا قایغو کیلمادی

XXI

(FK Küll. 586a: 20—24)

Hezec 0 - - - - | 0 - - - - | 0 - - - - | 0 - - - -

- 1 بیر آی اوتتی مینی مخزونغه بیر آی انتظاریندا
که نی کونکلوم ایرور هوشیندا نی هوشوم قراریندا

- 2 ایچیم فرقت بلاسیندا تاشیم هجر ابتلا سیندا
تیم عشق اضطراریندا اوزوم شوق اضطراریندا
- 3 یوزونک هجریدا توفراغ اولدم اول ینکلنغ که ییل قویغاج
قویاش چیقسه بدیدار اولماغای جسمیم غباریندا
- 4 یوزونک می دین که کل کل بولدی یوق جنت تا اول کل لار
که بیر بیر آچیلیب تور عالم حسنونک بهاریندا
- 5 دیکای کیم بستان افروز ایچیندا تخمی ساچیلیمیش
بیراو کیم خال لار کورسا عذارینک لاله زاریندا
- 6 تیشینک شوقیدا غلطانلیغ ارا یوز کوشه دا قالغای
اکر اینجو اوزین سالنا در اشکیم قطاریندا
- 7 می وصلینک قانی کیم نشاسی جسمیم کا جان بیرکای
بو ینکلنغ کیم اولوم حالیدا مین هجرینک خاریندا
- 8 مینینک یا دوست نینک جرمی دیما عشقیم نی کیم ایرماس
مینینک هم اختیاریمدا آنینک هم اختیاریندا
- 9 قویاش چیقاندیک اولغای تیره تون ایچره اول آی کیلسا
نویا نینک فراق ایچره قارارغان روزکاریندا

XXII

(FK Küll. 600a: 2—5)

Muzari - - - | - - - | - - - | - - -

- 1 باغیریم نی تیغ هجر ایله یوز پاره قیلدی یلار
تا یار کوییدین مینی آواره قیلدی یلار
- 2 بوتکودیک ایردی وصل ایله کونکلوم جراحی
هجران قیلدیجی بیرله ینه پاره قیلدی یلار

- 3 مضمونی اولماک و آتی هجران غمی دیکان
یوز مینک جفانی جانما یکپاره قیلدیلار
- 4 تورغان یاشیم آقیزدیلار اول آی فزاقی دا
ثابت لاریمنی کوکب سیاره قیلدیلار
- 5 واعظ اونی سرود ایرور اشغال عیشغه
قسمت کونیدا آبی که میخواره قیلدیلار
- 6 می توت که جام دوریدین اوق تاقی لار علاج
جمعی که چرخ دورینی نظاره قیلدیلار
- 7 یارب نی دی آلارنی که مسکین نوایی نی
بهوش و عقل و بیدل و بیچاره قیلدیلار

XXIII

(FK Küll. 614b: 26—27, 615a: 1—2)

Hezec - - | - - - | - - - | - - -

- 1 اول شیخ که منبر اوزه افسونغه بیرور طول
شیطان دور اوزی مجلسی نینک اهلی سوروک غول
- 2 غفلت دین اکر وعظ ایله او یغاتسالار ایلی
اول ایلار او یوتماق او چون افسانه غه مشغول
- 3 باشتین ایاغی منبر نینک پایه و داستان
هم اوزی وهم معرفتی جاهل و مجهول
- 4 کورمای خرد احبابیدا بیر فردنی عاقل
تایمای کیشی افسونیدا بیر نکته نی معقول
- 5 هر نی که حدیث آتی قویوب بارچاسی موضوع
نقل که مشایخ دین ایتیب بارسی معقول

- 6 يوز باره قىلىپ منبرى اوت ياققالى اولى
بو شرط ايله كيم بولسه اوزى قاتل و مقتول
- 7 ابليس صفت ايل سارى ميل ايتما نوايى
تا بولماغاسين زرق و ريا قىدىندا مغلول

XXIV

(FK Küll. 625b: 1—4)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 اى صبا آواره كونكلوم ايستايو هر يان بارو
وادی و تاغ و بيابانلارنى بير بير اختارو
- 2 تاپا كور آنى چو تاپسانك هر قيان عازم ايسا
باشيغه ايورول قويون ديك داعى آلداب قايتارو
- 3 سى ايتيب كيلتور مينينك سارى و كر خود كيلماسا
اليدا بيدل ليكيم ينك داستانين اونكارو
- 4 آيتقىل كيم سين خود ايتينك جان داعى چيقماقتادور
باشيما ييتكور و كر خود كيلماس اولسا يالبارو
- 5 آله كيل ور بولسا مجنون شيوه و بى اختيار
قويمايين اوز اختياريغه بو سارى باشقارو
- 6 كيلتوروب چاك ايلابان كو كسوم آنى اورنيغه سال
مىنى بيدل ليك بلا و محتى دين قوتقارو
- 7 اوشبو ينكلينغ ايستاكيل دايم نوايى كونكلينى
كيم كر آندين ييتماسا حق دين سنكا ييتكاي قارو

XXV

(FK Küll. 628b: 16—20)

Münserih - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 وه که چن دین ینا ایستی شمال اوزکاچه
هر دم اولور عطری دین کونکلومه حال اوزکاچه
- 2 بابل و قمری چکیب لحن و نوا اوزکا نوع
کورکوزا دور سرو و کل غنچ و دلال اوزکاچه
- 3 سوسن اولوب سربلند غنچه قیلیب نوش خند
ایلکا آلاردین یتیب دفع ملال اوزکاچه
- 4 سنبل پرتاب هم لاله سیراب هم
دود ایله اوت دین بولوب شبه و مثال اوزکاچه
- 5 کیردی مکر دلبریم حور پری پیکریم
کلشن ارا کونکلی دا فکر و خیال اوزکاچه
- 6 بولسا منکا داعی یول آندا که عیش ایلار اول
قیلسام ایدی مست اولوب قال و مقال اوزکاچه
- 7 عمر ابد تانقارمین توتسا منکا بیر قدح
نشوه می دین آنکا حسن و جمال اوزکاچه
- 8 دهر دا یوقتور کرم دهر نینک اهل دا هم
قیلماغاسین ای کونکول فکر محال اوزکاچه
- 9 زهد نوایی سنکا بیرمادی مسجددا فیض
ایمدی کیریب دیر ارا طرح نی سال اوزکاچه

Müstezad

(NŞ Nur. A: 190b: 14, 191a: 1—13)

Hezec - - 0 | 0 - - 0 | 0 - - 0 | 0 - -
- - 0 | 0 - -

دین آفتی بیر مغبیچہ ماہ لقا دور
کیم عشقیدین آنینک وطنیم دیر فنا دور
هم طره سی نینک دودی ورع بیلنیکا زنار
هم یوزی مجوس اونی کیبی شعله فزادور
5 اول چهره فروغی توشوبان زار تنیمغا
هر کیمسه آنی کوردی ساغیندی که یانادور
حیوان سویی جانیی آلور لعلیدین اورو
تیکمیش آنکا میگون لی جامعغه دوادور
بو نوع که آی لاری وصلی هوسیدین
10 مشکل که یازیباغای بو خمارى که منکادور
سایل مین و مقصودوم اورو نقد وصالینک
کیم بارچا مذاهدا که عشق اهلی ارا دور
هجرینکدا یوزی سارغاریبان دم اورا آلماس
کویا که خزان فصلیدا بی برک و نوادور

میخواره و بی باک
سرمست و یاقام چاک
مین کافر عشقی
مین اورتانیبان پاک
بیر نوع کویار کیم
اوت ایچیدا خاشاک
اول جرغه می کیم
نی زهر و نی تریاق
شمور بولوب مین
ساغر بولوب افلاک
بجلا ایلاما جانا
مدموم اورو امساک
بیچاره نوایی
اول بلبل غمناک

Muhammes

(NŞ Küll. 524b: 8—25)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

1 بولماغای ایردی جمالینک مونجه زیبا کاشکی
بولسا هم قیلماغای ایدینک کوزلاردین اخفا کاشکی

قىلماغاي ايردينك اولوس قتلين تمنا كاشكى
 آچماغاي ايردينك جمال عالم آرا كاشكى
 سالماغاي ايردينك بارى عالمدا غوغا كاشكى

2 ايمدى كيم آچتينك جمال و خلق ايله قىلدينك ستيز
 كوركاج آنى خيل عشقنك تارتىبان يوز تىغ تيز
 قىلدىلار كونكلومنى هجران خنجريدين ريز ريز
 چون جمالينك جلوهسى عالمغه سالى رستخيز
 قىلماغاي ايردى كوزوم آنى تماشا كاشكى

3 آچقاج اول يوز شعلهسين محزون كونكول تاماي امان
 بار ايدى اول شعلهنى كورماك همان كورماك همان
 سهو ايدى سيندين وفا قىلماق تمنا مين يامان
 بولماغاي ايردى كوزوم اولوق يوزونك كوركان زمان
 عشقنك اوتى شعلهسى كونكلومدا پيدا كاشكى

4 چون سنيك عشقنك منكا بولدى بلاى عقل و دين
 وعده وصل ايلادينك يوز لطف ايله اى مه جبين
 ايمدى كيم بولدوم كرفتارينك قىلور سين قتل و كين
 ايلاكاج زلفونك بلاسى زار كونكلومنى حزين
 قىلماغاي ايردينك ميني محزونغه پروا كاشكى

5 كونكلوم آغاندا ديدينك سيندين دى آيرلماين
 جان نثارين قىلسالار عشق اهلى كوزكا ايلماين
 دم بدم لطفونكى بولماس ايردى باور قىلماين
 توشماكاي ايردى فريب آميز لطفونك بىلماين
 ناتوان كونكلومكا وصلينكىن تمنا كاشكى

6 كونكلوم آلدينك چهره برقعدين نمودار ايلابان
 سونكرا جورونك نى ايدى جامنى افكار ايلابان

ای قویاش اول وفا و مهر اظهار ایلابان
لطف ایله کونکلمونی وصلینکدین طمع کار ایلابان
قیلماغای ایردینک ینه ظلم آشکارا کاشکی

7 ای قاشی یا عشقینک اوتین کونکلموم ایچره بیر کیتیب
دیر ایدینک قیلغوم وفا سروقتینکا گاهی یتیب
تیلبه راتکاج ظلم قیلدینک وعده یادینکدین کیتیب
بیوفالغ آنکلاغاج عشقینکی کونکلموم ترک ایتیب
قیلماغای ایردی اوزین عالمدا رسوا کاشکی

8 وصل سوداسیدا مین کیم بسته غم بولیشام
ایله کیم مجنون بلا خیلدا همدم بولیشام
وه که رسوالیقده عالمدا مسلم بولیشام
ایندی کیم دیوانه و رسوای عالم بولیشام
وصل چون ممکن یوق اولتورکای بو سودا کاشکی

9 دیما کونکلموم کاش ایتسه زلف عنبرساییده
یا اکر جان محو بولسا لعل شکرخاییده
یا مکر باشیم ایماس مو رخشی خاک پاییده
ای نوایی بیوفادور یار پس نی فایده
یچه کیم دیسانک اکر یاخود مکر یا کاشکی

Müsemmen

(FK Küll. 637b: 24—28, 638a: 1—14)

Remel: - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

1 هر طرف عنزم ایلاب اول شوخ ستمکار ای کونکول
تیغ هجریدین یچه بولغای یز افکار ای کونکول

چون سفر ایلاب ایدی بیر قاتلا دلدار ای کونکول
 درد هجریدا بولوب ایردوک کرفتار ای کونکول
 بیله کیم تعریف ایتیب غربت نی بنیاری ای کونکول
 شهر و کشوردین ملات ایلاب اظهار ای کونکول
 آنکلادینک مو یوق مو کیم ایلار سفر یار ای کونکول
 وه که بولدوق یانه هجری ایلکیدین زار ای کونکول

2 اهل عشق ایچره منکا درد و فراق اولمیش نصیب
 بو ایماس دردی که آنی دفع ایتا آلفای طیب
 یارنی غربت ساری ترغیب ایتار هر دم رقیب
 وه که اول فرقتی دین اولکوسی بو عندلیب
 چون سفر اسبابینی آماده ایلای دور حبیب
 بیر طرف کویا عزیزمت قیلغودیک تور عنقریب
 اول خود ایلار عزم مین هم خسته دور مین هم غریب
 گاه کاهی بولغاسین مین دین خبردار ای کونکول

3 ای کونکول سین سیودونک اول آنی و بولدی القیم
 کیم تماشاسیغه کوندین کونکا آشتی حیرتیم
 اول بارور امدی و اورتار جاتی داغ حسرتیم
 شعله کردونغه چیکار هر لحظه سوز فرقتیم
 کر دیسام همره بارای ضعف ایچرا کوپتور شدتیم
 یوق تورارغه طاقت و مهلك دور آنسیز محنتیم
 نی بارورغه قوتیم بار نی تورارغه طاقتیم
 یزنی بو حالت قه سین قیلدینک کرفتار ای کونکول

4 یار چون ایلاب سفر پیمان وعهدین سیندورور
 مینک الم یوز زخملیق جایمغه هر دم یتکورور
 کر دیسام همره بارای طبیعی دا شدت بیلکورور

بارماسام هجری بلا اوقی باشیمغه یاغدورور
 هر بیریدا بیر صعوبت دور که جانی کویدورور
 بارماغیم یوق ممکن و تورسام فراقی اولتورور
 باره خود آلمان توروب هم چون تیریلکوم یوقتورور
 پس وداعیم قیلدیم آندین قلما زنهاری ای کونکول

5 هر قیان بارسه رفیق و هم قدم کیم بولغاسین
 شادمان عیش یا رنجور غم کیم بولغاسین
 نا امید اولما کرفتار الم کیم بولغاسین
 اوزنی کم قیلما عزیز و محترم کیم بولغاسین
 بیل غنیمت ایتلاریدین نیچه کم کیم بولغاسین
 سین بولورسین محرم راز حرم کیم بولغاسین
 محرمی کر بولماسانک خوشتور بو هم کیم بولغاسین
 ایتلاریکا همشین و صاحب اسرار ای کونکول

6 اول مسافر خیلیمغه ایت دیک ایریشبانک خوار و زار
 رنج دین جانینک نجیف و تاش دین جسمینک فکار
 قایسی موضعنی که منزل ایلاسا اول شهسوار
 کیچه تانک آتقونچه قیلسانک باسبانلیغ اختیار
 سالسانک اوزنی ایچکاری کر غایب اولسا پرده دار
 قاوسه چیقسانک قاوماسا درگاه ارا توتسانک قرار
 ناکهانی کر بولوب طالع مساعد بخت یار
 تاپسانک اول آی بیرله سوزلاشکونچه مقدار ای کونکول

7 هجر و فرقت اندوهی دین تیلبه لاردیک چیگمه اون
 مستلاردیک سوز اداسین قیلما کوپ آیتیب اوزون
 اولی اولکیم آه اوتیدین قیلماسانک ظاهر توتون
 ایتماسانک سرکشته لیک دشت اوزرا آنداق کیم قویون

•باركا عیشى دا بیر كوشه توتسانك اورون
جنت آیین بزمیغه ایل جمع بولماستین بورون
التماسیم بودورور کیم پارچا ایلدین یاشورون
قیلفاسین مسکین نوایی دردین اظهار ای کونکول

Sakiname'den

(FK Üniv. Ktp. T 1565, 212a—229b)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | veya - -

- 1 ساقیا توت قدح شاهانه
قطره سی لعل ولی یكدانه
- 2 لعل کانی کبی خم دین چیقیان
لعل یكدانه اوزوم دین چیقیان
- 3 رنگی اوت دا قیزیغان نعل کبی
تابی شاه افسریده لعل کبی
- 4 روح غه لمه سیدین نور و صفا
تابیدین حورغه یوق ستر و حقا
- 5 جام درخور آنکا کاش خورشید
دیمه خورشید که جام جمشید
- 6 بولسه چون بزم دا جمشید زمان
تخت زرکار اوزه خورشید مکان
- 7 شاه لار آلیدا چاوش یانکلیغ
عقل آنینک درکیدا بیس یانکلیغ
- 8 تابع رای ایلا حکمی خان لار
امری ماموری بولوب سلطان لار

- 9 تختی عالی بو بیبیک طارم دین
خیلی کوپراک بو قالین انجم دین
- 10 توتسه آنداق که شففقون می ناب
جام مینایی آرا لعل مذاب
- 11 اوشبو می کیم آئی تعریف ایتم
ذکرین ایلاردا اوق اوزدین کیتیم
- 12 شاه آئی خضر سوی دیک یوتسه
منکا هم دردیء جامین توتسه
- 13 باده نوش اولدی چو همدستانه
عرض قیلسام نیچه سوز مستانه
- 14 کای اولوس خانی شه چرخ جناب
خاطرینک بحر و کفینک مثل سخاب
- 15 بی وفادور فلک بو قلمون
ساز و آهنکی کا یوق بیر قانون
- 16 یوق بقا جاه ایلا شوکت قه داغی
یوق وفا عمر ایلا دولت قه داغی
- 17 شکر آنکا کیم قیلیان شاه سینی
قیلیدی هر نکته دین آگاه سینی
- 18 کوز که هر شه که یوروب آلدی جهان
بارچه باردور قرا ییردا نهان
- 19 هم کیومرث ایلا هوشنک قانی
ایکی کا تاج ایلا اورنک قانی
- 20 قانی جمشید و فریدون آخر
پیرینی قویدی مو کردون آخر

- 21 نى كيانى بار و نى ساسانى
نى سکندر داغى نى اشکانى
- 22 قالمادى رستم ايلا سام داغى
يزدجرد اوتتى و بهرام داغى
- 23 قانى خانلار خانى چينکيز خان
اوکدای قانى کيم ايردى قآن
- 24 قانى تيمور شه اسلام پناه
که جهان آلدی چيکيب خيل و سپاه

* * *

- 25 چون بو معنى بو صفت تاپتى ادا
کيم نى شه قالغوسى باقى نى کدا
- 26 تينکرى يادىنى اونومه بير دم
اوزنى غيريدىن آوومه بير دم
- 27 رحمتيدىن داغى بوله نوميد
غضبىدين داغى وهم ايت چاود
- 28 ملك و کشور ايلیکا داد ايلا
عدل ايلا ايکى سين آباد ايلا
- 29 تينکرى يادى چو سنکا بولدى حصار
داد ايلا عدل اولوس بيرله شعار
- 30 چون بولار بولدى اوزونکنى خوش توت
بير بهانه بيله کونکلونکنى آووت
- 31 بير نفس عيشدين اولما غافل
کيم جهان ملكى ايرور پيچاصل

* * *

- 32 ساقيا توت قدح مالا مال
رنكي خوناب سرشکيم ديك آل
- 33 پاکلار عشقي کيبي نشاسی تيز
شوخلار حسنی کيبي شور انکيز
- 34 قطره سی لعل ولی رمانی
قایسی رمان دیکیل اردستانی
- 35 منکا بیر کیم چو آنی قیلسام نوش
زایل اولغای خرد ودائش وهوش
- 36 سونکرا اول کان لطافت قه توتای
قره العین خلافت قه توتای
- 37 اول داغی ایچدیک وخوش حال اولدیک
غم و محنت آنکا پامال اولدیک
- 38 تا کیم اول باده بیلا تاپقاج کام
هر طرف عزم ایتیمان قیلسه خرام
- 39 هر نی کیم کامی میسر بولسون
بارچه اعداغه مظفر بولسون

* * *

- 40 ساقیا ایلا تولا پیمانه
منکا توتقیل قدح شکرانه
- 41 باده کیم شکوة نی قیلغای ذایل
تیلنی حق شکریکا ایتکای قایل
- 42 نطق نینک کرچه شکایت دیری بار
شکر دین داغی حکایت ییری بار

- 43 کیم اکر باردیلار آنداق اصحاب
ینه جمی هم ایرورلار احباب
- 44 بیرسی میر عطای یانکلیغ
بیری درویش فنای یانکلیغ
- 45 اول بیری علم سپهری اوزه مهر
بو بیری فضل قویاشینغه سپهر
- 46 اختیار اولکه ایرور نازک طبع
لطف میدانی آرا چابک طبع
- 47 آصفی اولکه نی نظم ایتسه رقم
قیمتی ملک جهانی دور کم
- 48 ینه بیر کیلیدی بنایی که فنون
کسی دا ایلامادی منع جنون
- 49 ینه بیر درد و غمیم آکاهی
همدمیم یار زیارت کاهی
- 50 ینه بیر مشهدی اول دهردا طاق
پاک تحریر و کریم الاخلاق
- 51 بیر شفیع دورور اول پاک صفات
کیم معمادا چیقارمیش دور آت
- 52 بیرسی شارب جام تحقیق
مونس و رهبر و غمخوار و رفیق
- 53 ینه دیوانه کاتب که خیال
توشسه هر غمغه قیلور دفع ملال
- 54 ینه هم بیر نیچه دورلار که اله
لطف ایلا بارچه دین اولسون آکاه

55 اوزكاسين قيلماديم آندين مذکور
کیم مجالسدا ايرورلار مسطور

53 كز آلار توتى ايسه دشت عدم
شكر بو خيل ايرورلار همدم

* * *

57 شاهلار شاه سرافرازی اوچون
رندلار شاهى ابو الغازی اوچون

58 اول کهن دیر کدایی باشلیغ
یعنی آشفته نوایی یانکلغ

59 مست آهنگ نوایی قیلالی
بی ریا بارچه دعایی قیلالی

60 کیم فلک جامیغه تا بولغای سیر
جام دورین تیلاکای زمره دیر

61 عمری شهلیغ ارا باقی بولسون
شاهلار بزמידا ساقی بولسون

62 اوج خورشید مقام اولسون انکا
جام جمشید مدام اولسون انکا

63 تا که انسانغه حیات امکانی
بولغوسی بولسون اینک دورانی

64 هم دعا کویی اینک اهل یقین
هم ملایک که دیکایار آمین